

immensa obra que va dur a terme podrà arribar fàcilment a tres conclusions que jo voldria ressaltar en el pla biogràfic, personal i científic: va ser un home de bé; un sacerdot entregat al seu apostolat, amb profundes conviccions religioses de sacrifici, servei i entrega als altres; i un naturalista i il·lustrat de talla excepcional. Totes aquestes virtuts, unides en la seua persona, expliquen que amb tot mereixement es guanyara l'afecte i l'admiració de tots els que el van conèixer i, a partir d'ara, sens dubte, també dels que tinguen l'oportunitat de llegir i gaudir d'aquest magnífic llibre homenatge que ha tingut l'encert de publicar l'Institut Alacantí de Cultura «Juan Gil-Albert».

Antonio Manuel RICO

SOLER SELVA, Vicent F., *Institut Laboral i Tècnic d'Elx (1955-1975)*, Institut d'Estudis Comarcals del Baix Vinalopó, Elx, 2015, 416 p.

Fa quatre anys redactàvem la ressenya del llibre en què el professor Vicent F. Soler Selva rescatava la memòria d'aquells que havien estat els seus predecessors en l'ensenyament del batxillerat a Elx. A hores d'ara, ens trobem amb el que és ja el seu tercer llibre dedicat a la recuperació de la història dels estudis de secundària i, per extensió, de la història de l'educació d'Elx.

Tots tres han seguit, en el procés d'escriptura, el mateix transcurs cronològic que l'aparició dels centres, encara que, dissortadament no es compleix aquesta norma en el de la publicació, perquè, després del volum dedicat a l'Institut Nacional de Segona Ensenyança d'Elx, de durada coincident amb la il·lusió republicana (1931-1939),¹ el

¹ Vicent F. SOLER SELVA, *Institut Nacional de Segona Ensenyança d'Elx (1931-1939)*, Institut Alacantí de Cultura «Juan Gil-Albert», Alacant, 2012.

llibre al voltant del col·legi l'Assumpció de Nostra Senyora (1939-1963), un centre amb tintes de la Institució Lliure d'Ensenyança, en bona mida continuador de l'experiència republicana, resta encara inèdit, mentre que, en aquest moment, puguem llegir el documentat apropament a la realitat de l'Institut Laboral i Tècnic d'Elx (1955-1975), institució creada pel franquisme amb una clara intencionalitat d'oferir una formació professional i cultural destinada als fills de la classe obrera; una via paral·lela a la més valorada dels instituts que impartien el batxillerat universitari, deixant patent el segell distintiu del franquisme, en què, a la ideologia del nacionalcatolicisme, cal afegir els trets distintius de la segregació per sexes i un classisme gens dissimulat.

Els instituts laborals i tècnics sorgiren, aleshores, per tal de substituir els clausurats instituts que el govern republicà havia creat per tal de democratitzar el nivell de secundària. A l'ombra d'un entramat complex de lleis, promulgades en els anys 50, els nous instituts permetran que milers de xics i, uns quants menys de xiques, accediren a uns estudis que, malgrat la il·lusió i bon fer de gran part del seu professorat, sempre van ser considerats «de segona categoria» pel conjunt de la societat, en comparació als més prestigiats del batxillerat universitari.

Malgrat aquests no dissimulats desitjos de dividir els estudiants entre els quals posseïen el valorat batxillerat universitari, i uns altres amb el menys prestigiós laboral, molts d'aquests estudiants pogueren utilitzar-lo per tal de continuar estudis de caràcter superior, aconseguint, com podem llegir en els testimonis personals arreplegats en aquesta publicació, cursar carreres universitàries a les quals difícilment haurien accedit sense l'existència prèvia dels estudis dels Laborals.

Vicent F. Soler ens explica, a més de l'envitricollada xarxa legislativa que va possibilitar la creació del Laboral, els esdeveniments polítics, socials i educatius, en els quals s'emmarca. Com acostuma, amb

deteniment, rigor i minuciositat, ens narra els avatars, dificultats i compromisos adquirits per fer possible la seua inauguració, en especial en raó de l'edifici adequat per instal·lar-lo (una i altra vegada, els edificis escolars com causa de conflicte...). També ens apropa al panorama polític de la població, a la correlació de forces, fins i tot a les relacions personals, que resulten imprescindibles per conèixer l'opció d'ubicar en aquesta població un dels nous instituts laborals.

Tot i així, ensems que en les seues obres anteriors, el més important és la descripció dels seus protagonistes, del seu professorat i l'alumnat, la seua evolució, els canvis produïts, fruits de circumstàncies personals i professionals i, en el cas de l'alumnat, les dificultats per compaginar, en molts casos, estudi i treball.

Uns elements humans compromesos amb un procés d'ensenyament i aprenentatge basat, en bona mida, en una didàctica memorística, fonamentada en el llibre de text (alguns elaborats pels propis professors) i que, en escasses però destacades ocasions, desenvolupa metodologies innovadores: la publicació de revistes, el teatre, les excursions i passejades de caràcter cultural o d'esbarjo, etc. A més, coneixem l'existència i funcionament d'allò més distintiu dels instituts laborals i tècnics, els tallers, que permetien l'aprenentatge de professions que inclourien els estudiants en el món laboral.

Cal no oblidar com, dins del claustre, ens trobem amb la presència aleshores inqüestionable del professorat que hauria de vetllar per la puresa del nacionalcatolicisme, fins i tot ben avançats els anys 60: el rector per explicar religió, i el monitor del Frente de Juventudes per difondre la tríada del component nacional: la gimnàstica, la «Formación del Espíritu Nacional» i els treballs manuals.

Continuant amb la lectura de les seues pàgines, trobem tres seccions que, gairebé sempre Vicent Soler inclou en les seues obres: la informació quantitativa, gairebé exhaustiva; la de testimonis orals i la iconogràfica.

De totes tres, cal parlar-ne. Per una banda, destacar l'exhaustiva relació de material científic i de dotació de la biblioteca que ens proporciona; per una altra, els llistats de l'alumnat matriculat i els de qui es presentava a les revàlides, completat amb dades tan interessants per posteriors estudis com l'edat i el poble de procedència. Però, personalment, recomanaria i destacaria els variats, complets i vius testimonis orals d'alumnat i professorat, entre els quals descobrim persones conegudes més enllà dels límits d'Elx i, en ocasions, per trajectòries professionals també força allunyades de la preparació laboral allí obtinguda. Testimonis que doten d'un color impressionant el text.

Remarcar la tardana però interessant incorporació de les primeres alumnes, ja a finals d'els anys 60, no exempta de problemes pels entrebancs de caràcter moral que van tenir i que van obligar a que fins i tot, es destinara una planta de l'internat només per a elles, i s'obligara a la custòdia d'una professora les vint-i-quatre hores del dia... Testimonis d'uns temps de repressió, de pors i càstigs, en especial per les dones.

Es parlar de dones, voldria destacar l'empremta que en l'alumnat va deixar la professora Jacinta Gómara Dallo, considerada per tothom magnífica professora i estricta però estupenda persona. Una mostra de la validesa d'aquestes professores que, en un Claustre majoritàriament masculí, demostraven la seua vàlua, en uns moments gens favorables a la presència de dones intel·lectuals.

I les fotos... Vicent F. Soler ens proporciona molt més que el clàssic àlbum de fotos, descontextualitzat i que s'afegeix com un mer annex del text escrit. Ací, les fotografies parlen per elles mateixes, des de la que ocupa la portada, del claustre de professorat –els homes de jaqueta, camisa blanca i corbata (llevat de l'administratiu, sense corbata), i elles elegants amb els seus vestits de dones professionals, que ens ofereix una imatge molt allunyada dels

tallers on, en teoria haurien de desenvolupar les seues ensenyances–, fins les de l'alumnat, entre les quals crida la nostra atenció la dels xics en roba interior per a fer gimnàstica, mostra de les penúries econòmiques del moment. I sense oblidar les dels actes protocol·laris, en què les autoritats segueixen lluint les camises blaves i els uniformes falangistes. Són la imatge, en blanc i negre de tota una generació.

Llibre recomanat i recomanable. Imprescindible per als protagonistes de l'aventura de l'Institut Laboral i les seues famílies; interessant com a llibre de consulta per tothom interessat en la història de l'educació secundària i valenciana; curiós per aquelles persones que volen saber d'on venim i de quina manera s'ha educat en aquest País. La nostra gratitud a Vicent Soler per la seua paciència, rigor i bona faena.

Per finalitzar, voldria remarcar la importància dels Instituts d'Estudis Comarcals a l'hora de possibilitar la publicació i la divulgació d'estudis que, més enllà de localismes mal entesos, permeten accedir a obres que permeten una mirada amb la lent microscòpica però amb el mateix rigor de metodologia històrica que obres d'una major amplitud territorial i/o temporal. Cal agrair-los que, gràcies a la seua tasca puguem gaudir d'aquesta interessant obra, i encoratjar-los per tal que continuen sempre endavant.

M. del Carmen AGULLÓ